

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน จังหวัดปทุมธานี และ ประเมินผลการใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พัฒนาขึ้น โดยวิธีกำหนดองค์ประกอบที่ใช้สร้างรูปแบบพร้อมทั้งสร้างคู่มือการใช้รูปแบบ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย คือใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) กระทำโดยการรวบรวมความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน เพื่อกำหนดองค์ประกอบในแต่ละด้านของรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นตัวอย่างจำนวน 21 คนนี้มีทั้งผู้บริหารระดับสูงของราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดปทุมธานี 12 คน ผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานเอกชนในภาคธุรกิจ และผู้นำประชาชนในองค์การพัฒนาเอกชน 5 คน และผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน 4 คน โดยการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนี้กระทำ 3 รอบ โดยรอบแรกเป็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี เพื่อให้ได้สารสนเทศมาสร้างเป็นคำถามในเครื่องมือสำหรับการทำเดลฟายในรอบที่ 2 โดยรอบสองนี้เป็นการนำแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 4 อันดับ ตามความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างองค์ประกอบของรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน ชำงัดพิจารณาถึงความสำคัญของการเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง และในรอบที่สามก็นำแบบสอบถามชนิดเดียวกับที่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาในรอบที่ 2 แต่มีการแสดงคำมัทชฐาน ขอบเขตพิสัยควอไทล์ และคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนในรอบที่ 2 เพิ่มเติมให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คนกลุ่มเดิมพิจารณาขึ้นยันคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่ และในที่สุดนำร่างองค์ประกอบที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมากำหนดเป็นองค์ประกอบที่ใช้สร้างรูปแบบ ต่อจากนั้นเป็นการสร้างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี

การสร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานีนั้นประกอบด้วย ส่วนที่เป็นรายการตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบของรูปแบบ ส่วนที่เป็นแนวทางในการใช้รูปแบบและส่วนที่เป็นข้อมูลที่ใส่รูปแบบ โดยส่วนที่เป็นรายการของตัวบ่งชี้ที่ใช้สร้างรูปแบบนั้นมีลักษณะเป็นแบบการให้ค่าคะแนนในแต่ละองค์ประกอบที่ใช้สร้างรูปแบบ และค่าคะแนนรวมของทุกองค์ประกอบ ซึ่งก็คือค่าคะแนนของรูปแบบ สำหรับส่วนแนวทางการประเมินนั้นเป็นรายละเอียดที่แสดงถึงวิธีการนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ระบุไว้ในเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล

มาตรฐานสอบและประเมินองค์ประกอบของรูปแบบ และส่วนที่เป็นข้อมูลที่ใช้รูปแบบเป็นส่วนที่ ระบุถึงเครื่องมือที่ใช้บันทึกข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประกอบการให้คำแนะนำในแต่ละรายการ องค์ประกอบ

การสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัด ปทุมธานี นั้น ประกอบด้วยส่วนที่เป็นลักษณะทั่วไปของรูปแบบ บทนำ วัตถุประสงค์ของการใช้ รูปแบบ ข้อพึงปฏิบัติในการใช้รูปแบบและขั้นตอนการใช้รูปแบบ ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการ บันทึกข้อมูล แบบสอบถามผู้เกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบ

ในขั้นตอนต่อมาของวิธีการดำเนินการวิจัย คือ การนำรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมี เศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือก เทศบาลเมืองปทุมธานีและเทศบาลเมืองรังสิตมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการเก็บข้อมูลจาก ประชาชน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาล และผู้นำภาคธุรกิจเอกชนและองค์การพัฒนา เอกชนในสองเทศบาลเมืองดังกล่าว โดยในแต่ละเทศบาลกำหนดตัวอย่างเป็น 150 ตัวอย่าง โดย ใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์

ในขั้นตอนสุดท้ายของวิธีการดำเนินการวิจัย คือ การนำรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบ ตลอดจนผลจากการทดลองใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวไปให้ ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นผู้รู้รูปแบบดังกล่าวจำนวน 16 คน และเป็นผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาคและ ส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ให้ความคิดเห็นโดยให้พิจารณาทั้งลักษณะและเนื้อหาของรูปแบบและคู่มือการ ใช้รูปแบบ ตลอดจนผลจากการทดลองใช้รูปแบบดังกล่าวว่าจะทำให้ได้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อ ผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงการดำเนินชีวิตอย่าง มีเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนจังหวัดปทุมธานี โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 4 อันดับ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลสรุปการกำหนดองค์ประกอบที่ใช้สร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมี เศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี มีดังนี้

องค์ประกอบที่ใช้สร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัด ปทุมธานี มี 7 ด้าน คือ

1. ผู้นำ
2. กระบวนการเรียนรู้
3. เศรษฐกิจ
4. จิตใจคน : ความรู้คู่คุณธรรม

5. เทคโนโลยีภูมิปัญญา
6. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. สังคมการศึกษา

ตอนที่ 2 ผลสรุปของการสร้างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี มีดังนี้

1. รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี เป็นการสร้างองค์ประกอบของรูปแบบ 7 ด้าน โดยมีรายการตัวบ่งชี้ของรูปแบบ 82 รายการ สำหรับการใช้รูปแบบนั้นให้ผู้ใช้ระบุค่าคะแนนที่ได้ในแต่ละรายการตัวบ่งชี้ โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่ใช้บันทึกข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยแบบสอบถามผู้เกี่ยวข้องกับ การใช้รูปแบบ โดยมีแนวทางในการใช้รูปแบบเพื่อช่วยสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลของเครื่องมือดังกล่าว

2. คู่มือการใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี มีส่วนประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ

2.1 ลักษณะทั่วไปของรูปแบบ ประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์ของการใช้ ข้อพึงปฏิบัติในการใช้และขั้นตอนการใช้

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้รูปแบบ

ตอนที่ 3 ผลสรุปจากการทดลองใช้และการประเมินผลการใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี

1. การทดลองใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี โดยการนำรูปแบบดังกล่าวที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับเทศบาลเมืองปทุมธานี และเทศบาลเมืองรังสิต ปรากฏว่า รูปแบบดังกล่าวได้รับการยอมรับในระดับมาก (เห็นด้วย) จากทั้งสองเทศบาล และพิจารณาลงไปในแต่ละองค์ประกอบ จะพบว่า แต่ละด้านขององค์ประกอบทั้งสองเทศบาลต่างให้การยอมรับในระดับมาก (เห็นด้วย) และจะพบความแตกต่างน้อยมากในแต่ละรายการตัวบ่งชี้ ของทั้งสองเทศบาลในด้านการยอมรับ ยกเว้นในรายการตัวบ่งชี้ต่อไปนี้ที่เทศบาลเมืองปทุมธานีจะมีผลของการยอมรับในระดับมากที่สุด (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ในขณะที่เทศบาลเมืองรังสิตจะมีผลของการยอมรับในระดับมาก (เห็นด้วย) คือ

1. ผู้นำควรมีความรู้ความเข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของตน

2. ผู้นำต้องเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ ที่รู้จักวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค มีวิสัยทัศน์ และพร้อมที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงของหน่วยงาน/ชุมชนที่ตนรับผิดชอบ/ดูแล

3. ผู้นำจะต้องรู้จักนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ธรรมาภิบาล) มาใช้ในชุมชน/หน่วยงานที่ตนรับผิดชอบ/ดูแล

4. ผู้นำควรมีความสามารถในการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ตนมีอยู่แก่บุคคลหรือหน่วยงานอื่น เช่น เป็นวิทยากรฝึกอบรม ฯลฯ

5. ความสำคัญของพฤติกรรมเชิงคุณธรรมที่ควรอยู่ในตัวของผู้มีเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดปทุมธานีในด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร ความมีสติปัญญา ความรอบคอบ ความรู้รักสามัคคี ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจกัน การใช้ทรัพยากรจำกัดให้มีประสิทธิภาพ ความประหยัด

6. ความสำคัญของความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ต่อไปนี้ควรอยู่ในตัวของผู้มีเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดปทุมธานี ๆ ได้แก่ ความรอบรู้ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ ความรอบคอบ ความไม่ประมาท

7. ผู้มีเศรษฐกิจพอเพียงควรใช้ทรัพยากรประหยัดไม่สิ้นเปลือง

8. ผู้มีเศรษฐกิจพอเพียงควรนำสิ่งของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่

9. ควรใช้วัตถุดิบในการผลิตที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

10. ควรลดละการก่อมลภาวะ

11. สังคมควรส่งเสริมให้ผู้มีเศรษฐกิจพอเพียง เรียนรู้การแสวงหาความสุขอย่างมีเหตุผล

ส่วนความแตกต่างที่ปรากฏชัดเจน โดยเทศบาลเมืองรังสิต มีการยอมรับราชการตัวบ่งชี้ในระดับมากที่สุด (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ส่วนเทศบาลเมืองปทุมธานีมีการยอมรับในระดับมาก (เห็นด้วย) มีข้อเสี้ยว ดังนี้

- สังคมควรปลอดหรือลดการมีกิจกรรมที่เป็นอบายมุข เช่น หวย ยาเสพติด การถือโอง หรือผู้มีอิทธิพล

ส่วนราชการตัวบ่งชี้ที่ทั้งสองเทศบาลเมือง มีลักษณะการยอมรับในระดับมากที่สุด (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) แม้วาระดับการยอมรับของเทศบาลเมืองรังสิตจะสูงกว่าเทศบาลเมืองปทุมธานี คือ

- สังคมควรมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. การประเมินผลการใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ใช้รูปแบบ ซึ่งเป็นผู้บริหารราชการส่วน

ภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี นั้น ปรากฏว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้นมาทำให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับการตัดสินใจของผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ใช้รูปแบบดังกล่าวในลักษณะที่ประเมินในระดับมากที่สุด (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) จำนวน 4 ข้อคำถาม คือ คำถามที่ว่า

1. โครงสร้าง และส่วนประกอบของรูปแบบนี้ครบถ้วนมากน้อย
2. สารสนเทศที่ได้จากรูปแบบช่วยการตัดสินใจปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อย
3. ความครอบคลุมในการใช้พัฒนาการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อย
4. มีการตัดสินใจใช้รูปแบบนี้ในการพัฒนา การดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อย

ส่วนในลักษณะที่ประเมินในระดับมาก (เห็นด้วย) จำนวน 6 ข้อคำถาม คือ คำถามที่ว่า

1. ความง่ายในการใช้รูปแบบ
 2. ความง่ายในการทำความเข้าใจรูปแบบ
 3. ความสามารถในการให้ข้อมูล สารสนเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อย
 4. ความยาวของรูปแบบก่อให้เกิดความสะดวกในการใช้มากน้อย
 5. ความประหยัดค่าใช้จ่ายในการนำไปใช้มากน้อย
 6. การให้ข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัยมากน้อย
- โดยในภาพรวมเป็นรูปแบบที่มีการยอมรับในระดับมาก (เห็นด้วย)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจ และควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. จากผลการกำหนดองค์ประกอบที่ใช้สร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี ของผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยปรากฏว่า ได้องค์ประกอบ 7 ด้าน โดยแต่ละด้านมีสิ่งที่ควรพิจารณาดังนี้

1.1 ด้านผู้นำ จะพบว่าร่างรายการตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญไม่ให้ความสำคัญ คือ ข้อ 1.5 ผู้นำควรเป็นผู้ได้รับรางวัลในฐานะบุคคลตัวอย่างด้านการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง หากมีการประกวดแข่งขัน นั่นอาจเป็นเพราะว่า ผู้เชี่ยวชาญอาจคิดว่า การมีชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่ควรนำมาประกวดแข่งขันกัน เพราะการแข่งขันอาจนำไปสู่การไม่พอเพียงของการดำเนินชีวิต

1.2 ด้านกระบวนการเรียนรู้ ไม่มีร่างรายการตัวบ่งชี้ใดที่ผู้เชี่ยวชาญไม่ให้ความสำคัญเลย อาจเป็นเพราะว่าร่างรายการตัวบ่งชี้ทุกข้อในด้านนี้ เป็นสิ่งที่ควรมีในการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 ด้านเศรษฐกิจ พบว่าร่างรายการตัวบ่งชี้หลายข้อที่ผู้เชี่ยวชาญไม่ให้ความสำคัญนั้น มักเป็นเรื่องปริมาณที่เป็นตัวเลขคิดเป็นร้อยละของรายได้ รายจ่าย เงินออม หนี้สิน ความต้องการใช้เงินในชีวิตประจำวัน ในยามฉุกเฉินและเพื่อการเก็งกำไร ที่อาจไม่สอดคล้องหรืออาจกำหนดให้ตายตัวได้ยากในความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นจึงมีตัวเลขเงินออกร้อยละ 20-25 ของรายได้ของผู้มีเศรษฐกิจพอเพียง ในข้อ 3.9 และ 3.10 เท่านั้น ที่ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ และที่น่าสังเกตคือ ข้อคำถามว่า ผู้มีเศรษฐกิจพอเพียงไม่จำเป็นต้องมีเงินออมเลย นั้น ไม่มีผู้เชี่ยวชาญรายใดเห็นด้วยเลย แสดงว่า ผู้มีเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จำเป็นต้องมีเงินออมในความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับ ข้อ 3.20 ที่ว่า ตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงเชิงเศรษฐกิจ ควรเป็นเงินออม เป็นข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ

1.4 ด้านจิตใจคน : ความรู้คู่คุณธรรม เกือบทุกข้อของร่างรายการตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญต่างให้ความสำคัญ โดยเฉพาะตัวบ่งชี้ของพฤติกรรมเชิงคุณธรรม แสดงว่า ร่างรายการตัวบ่งชี้ดังกล่าว ล้วนเป็นสิ่งที่ควรมีในการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง ยกเว้น ร่างรายการตัวบ่งชี้ ข้อ 4.3 ที่ว่า ตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงในด้านจิตใจ คือ สติดีเงินบริจาที่เพิ่มสูงขึ้นของประชาชนต่อองค์การศาสนา องค์การกุศลต่าง ๆ แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญไม่ได้คำนึงว่า สติดีเงินบริจาที่เพิ่มสูงขึ้นเอง ประชาชนต่อองค์การศาสนา องค์การกุศลต่าง ๆ จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน

1.5 ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญา เกือบทุกข้อของร่างรายการตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญต่างให้ความสำคัญ โดยเฉพาะตัวบ่งชี้ของความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ แสดงว่า ร่างรายการตัวบ่งชี้ดังกล่าว ล้วนเป็นสิ่งที่ควรมีในการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง ยกเว้น ร่างรายการตัวบ่งชี้ข้อ 5.5 ที่ว่า ควรเป็นเทคโนโลยีที่เน้นการจ้างงานเป็นหลัก โดยไม่นำเทคโนโลยีที่ใช้เครื่องจักรมาทดแทนแรงงาน แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญไม่ได้คิดว่า การใช้แรงงานเป็นหลักจะทำให้ประชาชนมีการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง เพราะอาจใช้เครื่องจักรได้หากการใช้เครื่องจักรมีความเหมาะสมมากกว่า

1.6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่มีร่างรายการตัวบ่งชี้ใดที่ผู้เชี่ยวชาญไม่ให้ความสำคัญเลย อาจเป็นเพราะว่า ร่างรายการตัวบ่งชี้ทุกข้อในด้านนี้ เป็นสิ่งที่ควรมีในการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง

1.7 ด้านสังคม-การศึกษา เกือบทุกข้อของร่างรายการตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญต่างให้ความสำคัญ ยกเว้น ร่างรายการตัวบ่งชี้ ข้อ 7.5 ที่ว่า หัวหน้าครอบครัวควรมีการศึกษา

อย่างน้อยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงมีชีวิตที่พอเพียงได้ อาจเป็นเพราะว่า คำถามในข้อนี้ ขัดแย้งกับร่างรายการตัวบ่งชี้ข้อ 7.17 ที่ว่า การศึกษาของผู้มีเศรษฐกิจพอเพียงควรเป็นการศึกษา ในด้านการพัฒนาทักษะชีวิตและสังคม ในด้านการประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยไม่ จำเป็นต้องมีวุฒิการศึกษาในระดับสูง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทุกคนต่างให้ความสำคัญกับร่างกายตัวบ่งชี้ ข้อนี้

2. จากผลการทดลองใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง ที่พัฒนาขึ้นใน เทศบาลเมืองปทุมธานี และเทศบาลเมืองรังสิต ปรากฏผลที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้

2.1 การพบความแตกต่างน้อยมาก ระหว่างค่าเฉลี่ยในการประเมินที่ได้รับของทั้ง สองเทศบาลเมือง ที่ให้เชื่อได้ว่า รูปแบบนี้สามารถพัฒนาการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจ พอเพียงของประชาชนจังหวัดปทุมธานีได้เป็นอย่างดี เพราะประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ แยกต่างกัน ต่างตอบสนององค์ประกอบและรายการตัวบ่งชี้ของรูปแบบในลักษณะที่แตกต่างกัน น้อยมาก

2.2 จะพบว่าทั้งสองเทศบาลเมือง ต่างเห็นพ้องต้องกันในรายการตัวบ่งชี้ที่ว่า สังคมควรมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แสดงว่าการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง นั้นจะมีขึ้นได้ ผู้คนในสังคมควรจะได้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเบื้องต้น จึงจะ สามารถพัฒนากิจกรรมอื่น ๆ ของชีวิตให้มีลักษณะเป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงได้

2.3 หากอยู่ในภาพรวมของจังหวัดปทุมธานีแล้ว ผลจากการทดลองใช้รูปแบบ การดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี ที่พัฒนาขึ้น ทำให้สามารถ ทราบได้ว่า รายการตัวบ่งชี้ที่ผู้คนในจังหวัดปทุมธานีอาจมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ ข้อที่ 7.3 สังคมควรมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และข้อที่ 7.4 สังคมควรปลอด หรือลดการมีกิจกรรมที่เป็นอบายมุข เช่น หวย ยาเสพติด การฉ้อโกง หรือผู้มีอิทธิพล แสดงให้ เห็นว่า การดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้คนในจังหวัดปทุมธานี เห็นว่า ทั้ง อาชญากรรม และอบายมุข ล้วนทำลายการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสำคัญอย่างยิ่ง การจะมีการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง ควรเป็นชีวิตที่ปลอดภัยจากการคุกคามจาก อาชญากร หรือการเกี่ยวพันกับกิจกรรมที่เลวร้าย เจกเช่นอบายมุข

3. จากผลประเมินรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัด ปทุมธานี ทำให้ทราบว่า รูปแบบนี้ ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ใช้รูปแบบต่างยอมรับรูปแบบในระดับมาก ที่สุด (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ในข้อคำถามสำคัญ ลดหลั่นลงมาตามลำดับ คือ

3.1 โครงสร้างและส่วนประกอบของรูปแบบที่ครบถ้วน

3.2 สารสนเทศที่ได้จากการใช้รูปแบบสามารถช่วยตัดสินใจปรับปรุง และ พัฒนาการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 ความครอบคลุมในการใช้พัฒนาการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง

3.4 ความมากน้อยที่จะตัดสินใจใช้รูปแบบนี้ในการพัฒนาการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า รูปแบบนี้น่าจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการนำไปจัดกิจกรรมที่จะพัฒนาการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนจังหวัดปทุมธานี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นข้อพิจารณาสำหรับจังหวัดปทุมธานีทั้งในส่วนผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ผู้นำภาคธุรกิจเอกชนและองค์การพัฒนาเอกชน และประชาชน

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

1.1.1 เพื่อสนองตอบต่อการดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550 – 2554) ที่กำหนดให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนสังคมไทยให้อยู่ดีมีสุข ดังนั้น ผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้มีการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้น ฉบับนี้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง

1.1.2 ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ในด้านการขับเคลื่อนการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง ของประชาชนในจังหวัดปทุมธานี

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้นำภาคธุรกิจเอกชน และองค์การพัฒนาเอกชน

1.2.1 ผู้นำภาคธุรกิจเอกชน และองค์การพัฒนาเอกชน ควรพิจารณารูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้นฉบับนี้ว่าภาคธุรกิจเอกชน และองค์การพัฒนาเอกชนจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไรบ้างในการผลักดันให้ประชาชนในจังหวัดปทุมธานีได้ดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง

1.2.2 ผู้นำภาคธุรกิจเอกชน และองค์การพัฒนาเอกชน ควรศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้นฉบับนี้ว่า ราชการตัวบ่งชี้ใดที่ภาคธุรกิจเอกชน และองค์การพัฒนาเอกชนสามารถผลักดันหน่วยงานของตนให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดียวกับประชาชน

1.3 ข้อเสนอสำหรับประชาชน

1.3.1 สังคมไทยปัจจุบันเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็ว ประชาชนมักเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงควรรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและรู้จักดำรงตนให้อยู่รอดปลอดภัย โดยการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจึงควรให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการศึกษารูปแบบดังกล่าว และนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.2 ในฐานะที่ประชาชนเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจึงควรร่วมมือกันเป็นเครือข่ายในการเผยแพร่ความรู้ และส่งเสริมการกระทำตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นในด้านการดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจพอเพียงโดยนารายการตัวบ่งชี้ในรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นบางประการในงานวิจัยนี้ โดยมีพยานหลักฐานอื่น ๆ สนับสนุนมากขึ้น

2.2 ในรายการตัวบ่งชี้บางประการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นว่าสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกันในลักษณะกำกวม ควรได้รับการตรวจสอบ

2.3 ควรมีการศึกษาเพื่อปรับปรุงเทคนิค EDFR ที่ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยอาจดำเนินการร่วมกันหรือเปรียบเทียบกับเทคนิคการวิจัยอื่น ๆ